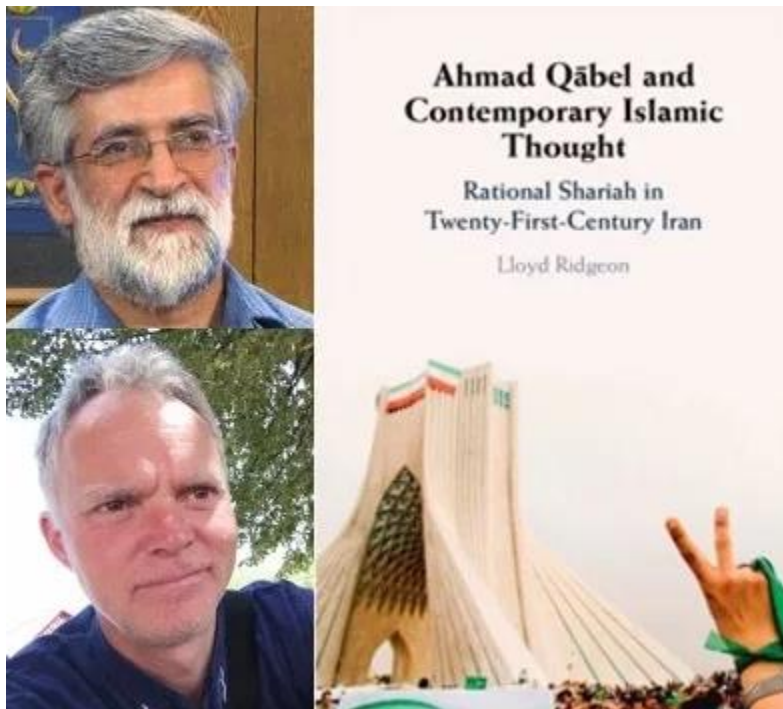

احمد قابل در زبان انگلیسی

محسن کدیور

۱۴۰۲ خرداد ۱۴

احمد قابل (۱۳۹۱-۱۳۳۶) مجتهد مجاهد نواندیش فقید در کشور خود چه در دهه آخر زندگی چه پس از درگذشت امکان انتشار نداشته است. او تنها توانست دو کتابش را منتشر کند: «نقد فرهنگ خشونت» (۱۳۸۱) و «اسلام و تامین اجتماعی: مبانی و راهکارهای حمایتی و بیمه ای در قرآن، روایات، اخلاق و فقه اسلامی» (۱۳۸۳). هشت جلد دیگر از آثارش با عناوین «مبانی شریعت»، «نقد خودکامگی»، «وصیت به ملت ایران»، «بیم و امیدهای دینداری»، «شریعت عقلانی»، «فقه، کارکردها و قابلیتها»، «احکام بانوان در شریعت محمدی»، و «احکام جزائی در شریعت محمدی» به علاوه «یادنامه احمد قابل» بین مرداد ۱۳۹۱ تا تیر ۱۳۹۲ زیر نظر و با مقدمه تحلیلی اینجانب تنظیم و در فضای مجازی منتشر شد.

اگر خفقان و سانسور مانع از نشر کاغذی آثار قابل در ایران شده است، اما عدو شود سبب خیر اگر خدا خواهد! قابل در زبان انگلیسی آن چنان که شأنش اقتضا می کرد، بهتر و بیشتر از زبان فارسی معرفی شده است. تا کنون چهار مقاله، بخشی از یک کتاب، و یک تک نگاری به شرح زیر درباره وی منتشر شده است. به ترتیب تاریخ انتشار:

۱. لُویڈ ریجن، مقاله «احمد قابل: دلیلی برای باور و نواندیشی دینی در ایران»، مجله مطالعات خاورمیانه،

۲۰۲۰. (۱)

۲. فروغ جهان بخش، مقاله «شریعت عقلانی: رویکرد نواندیشانه احمد قابل»، در اندیشه الکترونیکی

ادیان ۲۰۲۰. (۲)

۳. لوید ریجن، بخش سوم از کتاب «حجاب: دیدگاه‌های سه حوزوی مدرن ایرانی»، لندن: کتابخانه کینگو،

۲۰۲۱. (۳)

۴. لوید ریجن، مقاله «احمد قابل، سکولاریسم و ولایت فقیه در ایران»، نشریه الکترونیکی ادیان، ۲۰۲۲. (۴)

۵. لوید ریجن، مقاله «تلقی از [امام] حسین در ایران مدرن»، مجله پرشیا، ۲۰۲۲. (۵)

۶. لوید ریجن، کتاب مستقل «احمد قابل و تفکر اسلامی معاصر: شریعت عقلانی در ایران قرن بیست و یکم»،

کمبریج انگلستان: انتشارات دانشگاه کمبریج، ۲۰۲۳. (۶)

پنج اثر از این شش اثر توسط لوید ریجن (۷) نوشته شده است: پژوهشگر مطالعات اسلامی در بخش الهیات و مطالعات دینی دانشگاه گلاسکو در انگلستان (۸). به معرفی ریجن، تحقیقات و تالیفات او چهار حوزه را شامل می‌شود: (۱) تاریخ، الهیات و سیاست اسلامی، (۲) تصوف کلاسیک و مدرن، (۳) تاریخ و فرهنگ ایرانی، و (۴) ادبیات فارسی. ریجن به زبان فارسی مسلط و نویسنده ای پرکار است. تا کنون نه کتاب تالیفی، هفت کتاب به ویراستاری وی، و دهها مقاله در مجلات علمی و فصولی از کتب دیگران منتشر شده است.

او نویسنده مدخل «احمد کسروی» در ویرایش سوم «دائرة المعارف اسلام» لیدن (۲۰۱۸) (۹)، مقاله «[امام] علی ابن ابی طالب در رساله های فارسی فتوت نامه در قرون میانه» در کتاب فرانسوی «باطن گرایی شیعه، ریشه ها و امتداد آن» به ویراستاری محمدعلی امیرمعزی و دیگران (۲۰۱۶) (۱۰)، مقاله «خمینی پنهان: عرفان و شعر» در کتاب «مقدمه انتقادی بر خمینی» به ویراستاری آرشین ادیب مقدم، (۲۰۱۴) (۱۱) و مقاله «جنگ و صلح در اسلام» در کتاب «جنگ و صلح در ادیان جهانی» به ویراستاری اشمیت لوکل (۲۰۰۴) (۱۲) است.

از جمله کتابهایی که ریجن ویراستاری کرده است: «اسلام شیعی و هویت: دین، سیاست و تغییر در جامعه جهانی مسلمانان» (۲۰۱۲) (۱۳)، «اسلام و تنوع دینی» (۲۰۱۱) (۱۴)، و «روشنفکران ایرانی ۲۰۰۷-۱۹۹۷» (۲۰۰۸) (۱۵) را می توان نام برد.

من در این مختصر به آثار متعدد وی در زمینه تصوف و تاریخ و فرهنگ ایران نپرداخته ام. در دنبال به معرفی اجمالی دو کتاب جدید لوید ریجن که درباره احمد قابل است می پردازم، اولی یک چهارم آن، و دومی به طور کامل.

معرفی مختصر کتاب «حجاب: دیدگاههای سه حوزوی مدرن ایرانی»:

HIJAB

Three Modern Iranian Seminarian Perspectives

Lloyd Ridgeon

«این کتاب نگاهی اجمالی به گستره تفکر حوزوی در ایران درباره موضوع بحث برانگیز حجاب دارد. در دوران مدرن، ایران دچار سردرگمی‌های زیادی شده است که ناشی از تأثیر دیدگاه‌های غربی در مورد حجاب در قرن نوزدهم، فرمان رضاشاه پهلوی در سال ۱۹۳۶ [۱۳۱۴] مبنی بر ممنوعیت حجاب اسلامی و حجاب اجباری به دنبال آن در انقلاب اسلامی در سال ۱۹۷۹ [۱۳۵۷] است. حجاب [پوشش سر] با تمرکز بر سه نماینده فکری، به اختلاف نظر میان حوزویان درباره حجاب در جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد: مرتضی مطهری که حجاب را واجب می‌داند، احمد قابل بر استحباب حجاب استدلال می‌کرد و محسن کدیور که حجاب را نه واجب و نه مستحب می‌داند، و آنرا وابسته به مقتضیات زمان و مکان معرفی می‌کند. در فصل اول، زمینه‌های دیدگاه‌های این سه محقق در چارچوبی که در میان حوزویان به «نواندیشی دینی» معروف است، بررسی شده است. درک هرمنوتیک این تفکر دینی جدید، کلید درک این موضوع است که چگونه و چرا نسل جوان متفکر قضاوت‌های متفاوتی درباره حجاب ارائه کرده‌اند. در ادامه فصل اول، کتاب به سه بخش موازی تقسیم شده است که هر بخش به یکی از سه متفکر یادشده اختصاص دارد.» (برگرفته از معرفی کتاب توسط ناشر)

فهرست کتاب به این شرح است:

بخش اول.

- فصل ۱. شریعت، فقه و نواندیشی دینی

بخش دوم. حجاب امر واجب: دیدگاه‌های مرتضی مطهری

- فصل ۲. حجاب در ایران از دوران پیشامدرن تا دهه ۶۰ میلادی [دهه ۴۰ هجری شمسی]
- فصل ۳. زندگی و آراء آیت الله مرتضی مطهری
- فصل ۴. ترجمه فصلی از مطهری: فلسفه حجاب در اسلام

بخش سوم. حجاب امر مستحب: دیدگاههای احمد قابل

- فصل ۵. جمهوری اسلامی و جنجال حجاب (۲۰۱۲-۱۹۷۸) [۱۳۹۱-۱۳۵۶]
- فصل ۶. روحانیون بدون عمامه و زنان بدون حجاب: زندگی و آراء احمد قابل
- فصل ۷. ترجمه مقاله قابل: استحباب پوشش سر و گردن [زنان]

بخش چهارم. وابستگی حجاب به مقتضیات زمان و مکان: دیدگاههای محسن کدیور

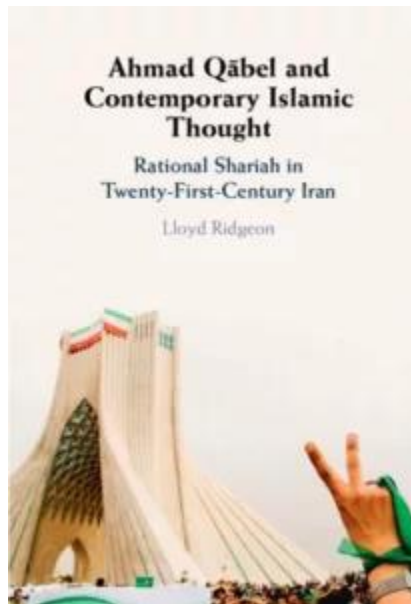
1. فصل ۸. ادامه جنجال حجاب (از ۲۰۰۵) [۱۳۸۶]
2. فصل ۹. جهان بینی محسن کدیور
3. فصل ۱۰. ترجمه [گزیده ای از مقالات ناتمام] «تأملی در مسئله حجاب»

نتیجه گیری

کتاب ۳۰۳ صفحه دارد. بخش سوم کتاب (ص ۱۲۷ تا ۲۰۱) درباره احمد قابل است. کتاب حاوی چند عکس رنگی است از جمله دو عکس، یکی عکس مشترک احمد قابل، سید محمد خاتمی، هادی قابل و مهدی ملکی، و دیگری عکس مرحومان استاد منتظری و احمد قابل. در پشت جلد کتاب زیبا میرحسینی (مدرسه مطالعات شرق شناسانه و افریقایی دانشگاه لندن) (۱۶) و الیور شالبورت (دانشگاه بیرمنگام) (۱۷) کتاب را معرفی کرده اند. کتاب در جلسه ای آنلاین با حضور نویسنده معرفی شده است. (۱۸) این کتاب نخستین تحقیق در این موضوع مهم نه تنها در زبان انگلیسی بلکه در هر زبانی از جمله فارسی است.

معرفی اجمالی کتاب «احمد قابل و تفکر اسلامی معاصر: شریعت عقلانی در ایران قرن بیست و

یکم»

«احمد قابل (۲۰۱۲-۱۹۵۴) یکی از چهره‌های کلیدی در جریان فکری نواندیشانه دینی است که دیدگاه‌های رادیکالش از جمله جسورانه‌ترین دیدگاه‌های نسل او محسوب می‌شود، کسی که به دنبال عقلانی کردن و نوسازی فهم از شریعت بود. لوید ریجن در این تحقیق جامع با مراجعه مستقیم به نوشته‌های قابل آزمونی بنیادی از آراء او ارائه می‌کند، از جمله مقالاتی که شامل اثر اصلی او «شریعت عقلانی» است. قابل در طول زندگی حرفه‌ای خود از بسیاری از خطوط قرمز سیاسی و مذهبی عبور کرد که منجر به چندین بار زندان و تسریع در مرگ زودهنگام در حین بازداشت در بیمارستان شد. فصل‌های کتاب که موضوعاتی از فقه و سیاست گرفته تا روابط جنسی و جامعه را در بر می‌گیرد، جهان‌بینی قابل و آثار او را برای خوانندگان معرفی و روشن می‌کند. ریجن با ترجمه‌هایی گسترده از تألیفات قابل، از جمله دو مقاله از [کتاب] «شریعت عقلانی»، زمینه لازم را برای درک اهمیت پرتنین آراء و استدلال‌های قابل ارائه می‌کند.» (برگرفته از معرفی کتاب توسط ناشر)

فهرست کتاب به این شرح است:

- مقدمه
- فصل ۱. سرگذشت احمد قابل: گذار از خطوط قرمز
- فصل ۲. فقه: شریعت عقلانی
- فصل ۳. تاریخ: چهره های امام حسین
- فصل ۴. سیاست: دیدگاههای قابل درباره ولایت فقیه
- فصل ۵. جنسیت: حقوق زنان
- فصل ۶. ارتداد و آزادی دین
- فصل ۷. جامعه: نقش اسلام در جامعه
- فصل ۸: خرافات
- نتیجه

کتاب توسط انتشارات دانشگاه کمبریج منتشر شده است، ۲۷۹ صفحه دارد و فاقد تصویر است. در پشت جلد کتاب ناصر قبادزاده (دانشگاه کاتولیک استرالیایی) (۱۹)، زیبا میرحسینی (مدرسه مطالعات شرق شناسانه و افریقایی دانشگاه لندن)، عبدالعزیز ساشادینا (دانشگاه جورج میسن) (۲۰)، و لیاقت تکیم (دانشگاه مک مستر) (۲۱) کتاب را به اختصار معرفی کرده اند. چهار مقاله قبلی نویسنده به نحوی در کتاب درج شده است. نویسنده - آن چنان که خود نوشته است - در مورد هر دو کتابش مکررا با اینجانب مشورت کرده است، اما آن چه درباره مرحوم قابل یا اینجانب یا فقه اسلامی نوشته برداشت خود اوست. نقد و بررسی این دو کتاب مجال دیگری می طلبد.

تک نگاری ریجن ادامه تک نگاری زیبا میرحسینی و ریچارد تپر درباره حسن یوسفی اشکوری است در کتاب «اسلام و دموکراسی در ایران: اشکوری و تلاش برای اصلاح» (۲۰۰۶) (۲۲). به همت ریجن اکنون احمد قابل در دنیا بیش از ایران معرفی شده و درباره آرائش تحلیل صورت گرفته است. کتاب ریجن در مقایسه با تک نگاری که درباره عبدالکریم سروش (۲۳) به انگلیسی نوشته شده است، قدمی به پیش است، خصوصا این کتاب تمرکزش بیشتر بر مطالعات دینی است تا سیاست، و این بر ارزش کتاب می افزاید. فصول کتاب با دقت انتخاب شده اند و گزارشی روش مند از مجموعه آثار یازده جلدی احمد قابل است. ریجن در کنار دیگر حوزه های پژوهشی اش اکنون یک «قابل شناس» تمام عیار است. در مجموع باید به نویسنده به خاطر این کار پاکیزه و جامع تحقیقی تبریک گفت.

یادداشت‌ها:

1. Ridgeon, Lloyd (2020). "Ahmad Qabil, a Reason to Believe and the New Religious Thinking in Iran", *Middle Eastern Studies*, VOL.56, NO.1, 1–15.
2. Jahanbakhsh, Forough (2020). "Rational Shari'ah: Ahmad Qabel's Reformist Approach," *Religions* (Basel, Switzerland), 12/2020, Volume 11, Issue 12.
3. Ridgeon, Lloyd (2021). *Hijab: Three Modern Iranian Seminarian Perspectives*. London: Gingko Library.
4. Ridgeon, Lloyd (2022). "Ahmad Qābel, Religious Secularity and Velāyat-e Faqih in Iran", *Religions* (Basel, Switzerland), Volume 13, Issue 5.
5. Ridgeon, Lloyd (2022), "Imagining Imam Hosayn in Modern Iran". *Persica*, 27(1), pp. 1-29.
6. Ridgeon, Lloyd (2023). *Ahmad Qābel and Contemporary Islamic Thought: Rational Shariah in Twenty-First Century Iran*. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Lloyd Ridgeon
8. Reader in Islamic Studies (Theology & Religious Studies), University of Glasgow, The United Kingdom.
9. Ridgeon, L. (2018). Kasravi, Ahmad. In: *Encyclopedia of Islam Three*. Brill: Leiden, pp. 149-151.
10. Ridgeon, L. (2016). Ali Ibn Abi Talib in Medieval Persian Sufi-Futuwwat Treatises. In: Amir-Moezzi, M.A., De Cillis, M. and De Smet, D. (eds.) *Esotérisme shi'ite, ses racines et ses prolongements*. Brepolis: Belgium.
11. Ridgeon, L. (2014). "Hidden Khomeini: Mysticism and Poetry". In: Adib-Moghaddam, A. (ed.) *A Critical Introduction to Khomeini*. Cambridge University Press: Cambridge, pp. 193-210.
12. Ridgeon, L. (2004) "War and peace in Islam". In: Schmidt-Leukel, P.H. (ed.) *War and Peace in World Religions*. Series: The Gerald Weisfeld lectures. SCM Press, pp. 148-180.
13. Ridgeon, L. (Ed.) (2012) *Shi'i Islam and Identity: Religion, Politics and Change in the Global Muslim Community*. I.B. Tauris & Co.: London.
14. Ridgeon, L. (Ed.) (2011) *Islam and Religious Diversity*. Series: Critical Concepts in Islamic Studies. Routledge: London.
15. Ridgeon, L. (Ed.) (2008) *Iranian Intellectuals: 1997-2007*. Routledge: London, UK.

16. SOAS (School of Oriental and African Studies) University of London.
17. Oliver Scharbodt, University of Birmingham.
18. [Nacim Pack's Zoom Meeting – Shared screen with speaker view.](#)
19. Australian Catholic University.
20. George Mason University, US.
21. McMaster University, Canada.
22. Ziba Mir-Hosseini and Richard Tapper (2006). *Islam and Democracy in Iran: Eshkevari and the Quest for Reform*. I. B. Tauris, London.
23. Behrooz Ghamari-Tabrizi (2008). *Islam and Dissent in Postrevolutionary Iran: Abdolkarim Soroush, Religious Politics and Democratic Reform*, I. B. Tauris, London.

تمام حقوق محفوظ است.
 نقل مطلب به هر صورت تنها با ذکر منبع مجاز است.